

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სალომე მუშტაშვილი

ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების
დასაქმება კერძო და სახელმწიფო სექტორში

სამაგისტრო პროგრამა - სოციოლოგია

სამაგისტრო ნაშრომი წარმოდგენილია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოციალურ და პოლიტიკურ
მეცნიერებათა ფაკულტეტზე სოციოლოგიის მაგისტრის აკადემიური
ხარისხის მინიჭების მოთხოვნის შესაბამისად

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: ასოცირებული პროფესორი,
ნინო დურგლიშვილი

თბილისი 2019

ანოტაცია

ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმება კერძო და სახელმწიფო სექტორში

ნაშრომში წარმოდგენილია სასჯელაღსრულების დაწესებულების დატოვების შემდგომ ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების კერძო და სახელმწიფო სექტორში დასაქმებისას წარმოქმნილი პრობლემები და მათი გამომწვევის მიზეზების აღწერა/ანალიზი. ინფორმაცია მოპოვებულია სოციოლოგიური კვლევის თვისებრივი მეთოდის გამოყენებით, რომლის დროსაც სიღრმისეული ინტერვიუები ჩატარდა ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილ პატიმარ ქალებთან, კერძო სექტორის დამსაქმებლებთან: მაღაზიისა და სამკერვალოს ხელმძღვანელებთან და სახელმწიფოს სექტორიდან - საჯარო სკოლის მასწავლებლებთან.

კვლევის მიზანს წარმოადგენდა ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების პრობლემების იდენტიფიცირება კერძო და სახელმწიფო სექტორში დასაქმებისას, პრობლემების გამომწვევი მიზეზების დადგენა და დამსაქმებლის დამოკიდებულების შესწავლა მათ მიმართ, რადგან დამსაქმებლისა და საზოგადოების მხრიდან ხდება სტიგმატიზაცია ნასამართლეობის სტატუსის გამო, ყოფილი მსჯავრდებული ქალების გენდერული ნიშნით დისკრიმინაცია, რაც ხელს უშლის მათ დასაქმებასა და რესოციალიზაციის პროცესს.

ასევე, მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს როლი ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმებასა და რესოციალიზაციის სტრატეგიის სწორი შემუშავება და დანერგვა. ნაშრომში ასახულია ყოფილი მსჯავრდებული ქალების დამოკიდებულება სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს, იუსტიციის სამინისტროს მიერ განხორციელებული პროგრამების შესახებ.

კვლევა მნიშვნელოვანია ყოფილი მსჯავრდებულთათვის, მათი ოჯახებისათვის,

დამსაქმებლებისათვის, სასჯელადსრულებისა და პრობაციის სამინისტროსათვის, იუსტიციის სამინისტროსათვის და ამ საკითხით დაინტერესებული პირებისათვის. დღეისათვის არ არსებობს კვლევა, რომელიც ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების კერძო და სახელმწიფო სექტორში დასაქმების საკითხს შეეხება.

საკვანძო სიტყვები: ნაკლებად მძიმე დანაშაული, კერძო და სახელმწიფო სექტორი, სტიგმატიზაცია, დისკრიმინაცია, სეგრეგაცია, სტატუსი, რესოციალიზაცია.

Abstract

Employment of former prisoner women with less serious offences in public and private sector

The work presents the problems that occur during the employment in the private and public sector of women who have less serious offenses after leaving the penitentiary establishment and describe / analyze the reasons and their causes. The information is obtained using the qualitative method of sociological research, during which the in-depth interviews have been conducted with ex-prisoner women, private sector employers: shop and sewing facility owners and from the governmental departments - with the school teachers.

The aim of the research was to identify the problems of a former prisoner women with less serious offences during their work recruitment process in a state and private sector and to investigate the reasons behind these problems. The research also reflects the employers attitudes towards them, because, often women with past criminal records become victims of stigmatization and gender-based discrimination, which prevents them from employment and re-socialization process.

Also, it is important that the government has a great role in creating and implementing proper employment and the re-socialization strategies of a former prisoner women. The report reflects the attitude of the former convicted women on the programs implemented by the Ministry of Corrections and Legal Assistance, Ministry of Justice.

The research is important for the former convicts, their families, employers, the Ministry of Corrections and Legal Assistance, the Ministry of Justice and the persons interested in this issue. There is currently no study that concerns the issue of employment in private and public sectors of former prisoners with less serious offenses.

Keywords: less serious crime, private and public sector, stigmatization, discrimination, segregation, status, resocialization.

სარჩევი

შესავალი.....	6
1. თემის პრობლემატიკა და აქტუალობა.....	8
1.1 სოციოლოგიური კვლევის მიზანი, ამოცანა, ჰიპოთეზა.....	11
2. თეორიული ჩარჩო	
2.1 სოციოლოგიური კვლევის მეთოდოლოგია.....	12
2.2 თეორიული დისკურსის ინტერპრეტაცია.....	13
2.3 სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვა.....	17
3. კვლევის შედეგები - ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების პრობლემები.....	20
3.1 კერძო სექტორის დამსაქმებლის დამოკიდებულება ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი ქალი პატიმრების დასაქმებისას.....	26
3.2 საჯარო სკოლის მასწავლებლების დამოკიდებულება ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი ქალი პატიმრების მასწავლებლის პოზიციაზე დასაქმებისას.....	31
დასკვნა.....	36
ბიბლიოგრაფია.....	39
დანართი #1	41

შესავალი

საქართველოში საკითხი დასაქმების შესახებ აქტუალურია, რადგან ჩვენს ქვეყანაში საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის 2017 წლის მონაცემებით მოსახლეობის 13.9% უმუშევარია¹.

განსაკუთრებით საკითხი რთულდება, როდესაც ვსაუბრობთ მდედრობითი სქესის წარმომადგენლების დასაქმებაზე, რადგან ხდება სქესის ნიშნით შრომის დანაწილება, როდესაც ამა თუ იმ სამუშაოს რომელიმე ერთ სქესს მიაკუთვნებენ, როგორც „მისთვის განკუთვნილს“, რასაც თანსდევს გენდერული დისკრიმინაცია, სქესობრივ სტერეოტიპებს იმის შესახებ, თუ რომელი ტიპის სამუშაოს როგორი თვისებები ესაჭიროება, შედეგად მოჰყვება ე.წ. *‘მამაკაცურ’* (უფრო მამაკაცისათვის შესაფერის) და *‘ქალურ’* (უფრო ქალისათვის შესაფერის) სამუშაოებად სეგრეგაცია.²

სტერეოტიპები მნიშვნელოვანია აღვნიშნოთ, რომ გავლენას ახდენენ საზოგადოების წევრზე: პოტენციურ დასაქმებულებზე, დამსაქმებლებსა და მომხმარებლებზე. სქესის ნიშნითა და გენდერული სტერეოტიპების გავლენით დიფერენციაცია ქალის დასაქმების შესაძლებლობას ამცირებს.³

ეკონომიკური აქტივობის მიხედვით, 15 წლისა და უფროსი ასაკის ქალების განაწილების მიხედვით 2017 წელს აქტიურ მოსახლეობას წარმოადგენდა 936,7(ათასი) ქალი, რომელთა 12.7% უმუშევარია, ხოლო მამაკაცები 1046,3(ათასი), რომელთა 15.0% უმუშევარია.⁴

ზემო აღწერილი მდგომარეობის გათვალისწინებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ყოფილი პატიმარი ქალების შემთხვევაში, ვითარება კიდევ უფრო მძიმდება, რადგან მათ

¹http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=145&lang=geo საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ბიურო, დასაქმება და უმუშევრობა.

²პადავიჩი, ირენ, რესკინი, ბარბარა, ქალები და მამაკაცები სამსახურში, 2007,87.

³პადავიჩი, ირენ, რესკინი, ბარბარა, ქალები და მამაკაცები სამსახურში, 2007,86.

⁴http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=145&lang=geo საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ბიურო, 15 წლის და უფროსი ასაკის მოსახლეობის განაწილება ეკონომიკური აქტივობის მიხედვით, 1998-2017.

კანონის ძალითაც ეზღუდებათ, ეკრძალებათ ყველა სფეროში დასაქმება.⁵

სასჯელადსრულების დაწესებულების დატოვების შემდგომ პატიმარი იწყებს რესოციალიზაციის პროცესს, რეინტეგრაციას საზოგადოებაში - ახალ ცხოვრებას და მნიშვნელოვანია, რომ ეს პროცესი წარმატებით დასრულდეს.

საქართველოში, როგორც წესი დანაშაულის მოხდის შემდგომ ყოფილ მსჯავრდებულებს ექმნებათ პრობლემები საზოგადოებაში ინტეგრირებისას. საზოგადოების ნაწილისთვის რთული წარმოსადგენია მდედრობითი სქესის ნასამართლეობა და უფრო მიუღებელია მათთვის ყოფილი მსჯავრდებული ქალი, ვიდრე მამაკაცი, რაც შესაძლოა ქალბატონების რესოციალიზაციის პროცესს უფრო ართულებს და დასაქმების შესაძლებლობას ამცირებს.

კანონით ყოფილ ქალ პატიმარს აქვს სრული უფლება დასაქმდეს კერძო სექტორში ნებისმიერ პოზიციაზე, მაგრამ რაც შეეხება სახელმწიფო სექტორს აქ არის შეზღუდვებიც, მაგალითად, ყოფილ პატიმარს განურჩევლად სქესისა, საჯარო სამსახურში არ შეუძლია დასაქმება, თუ იგი ნასამართლევა განზრახ ჩადენილი დანაშაულისათვის და მოხსნილი არა აქვს ნასამართლეობა.⁶

როგორც ვხედავთ ნასამართლევი ქალების დასაქმების შანსები და არეალები შეზღუდულია. მაგრამ საინტერესოა რამდენად მისაღებია სკოლის პედაგოგებისათვის ყოფილი პატიმარი ქალბატონის მასწავლებლის პოზიციაზე მუშაობა. ყოფილ პატიმარს სრული უფლება აქვს იმუშაოს სკოლაში პედაგოგად.⁷ სახელმწიფო სექტორს მიეკუთვნება მასწავლებელი, მაგრამ ის არ არის საჯარო სამსახურის წარმომადგენელი.

კვლევის აქცენტს წარმოადგენს კერძო და სახელმწიფო სექტორში დაბალ პოზიციებზე ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმების

⁵საქართველოს კანონი საჯარო სამსახურის შესახებ, თავი 2, მუხლი 17.

⁶საქართველოს კანონი საჯარო სამსახურის შესახებ, თავი 2, მუხლი 17.

⁷საქართველოს კანონი საჯარო სამსახურის შესახებ, თავი 1, მუხლი 5.

შესაძლებლობა.

ჩვენი კვლევის ფოკუსი ძირითადად მიმართულია კერძო სექტორში დაბალანაზღაურებად პოზიციებზე ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმების საკითხების იდენტიფიცირებაზე (მკერავ და მაღაზიის გამყიდველის და ა.შ.), ხოლო სახელმწიფო სექტორიდან მხოლოდ ყურადღებას გავმახვილებთ ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალის მასწავლებლად მუშაობის შესაძლებლობაზე. ვვარაუდობთ, რომ სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული პროგრამები არაეფექტურია, ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმებისას კერძო და სახელმწიფო სექტორში დამსაქმებლის მხრიდან ხდება, როგორც მათი დისკრიმინაცია გენდერული ნიშნით, ასევე სტიგმატიზაცია ყოფილი პატიმრის სტატუსის გამო, რაც ხელს უშლის მათი დასაქმებისა და რესოციალიზაციის პროცესს.

სამაგისტრო ნაშრომის ორი თავი და შესაბამისი ქვეთავები ეთმობა კვლევის მიზნის, თეორიის გაცნობას და არსებული ლიტერატურის მიმოხილვას, ხოლო მესამე თავი მთლიანად ეთმობა ჩატარებული კვლევის შედეგებსა და მიგნებებს, რომელიც ნათლად დაგვანახებს ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმებისას წარმოქმნილ პრობლემებს.

1. თემის პრობლემატიკა და აქტუალობა

დასაქმების პრობლემა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი გამოწვევაა, რომლის წინაშეც დგას საქართველოს ხელისუფლება და საზოგადოება. პრობლემის აქტუალობას საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის 2017 წლის მონაცემებიც ცხადყოფს, მოსახლეობის 13.9% საქართველოში უმუშევარია.⁸ დასაქმებისა და

⁸http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=145&lang=geo საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ბიურო, დასაქმება და უმუშევრობა.

უმუშევრობის საკითხი უფრო მწვავედება ყოფილი პატიმრების შემთხვევაში. მასობრივი ამინისტიის, შეწყალების, კალენდარულის, პირობით ვადამდე გათავისუფლების გათვალისწინებით ციხეებს პატიმრები ტოვებენ.⁹

ამის გარდა, ციხის გარეთ ყოფილი პატიმრები ნასამართლევის სტატუსით აგრძელებენ ცხოვრებას, რაც მათ დიდ წინააღმდეგობებს უქმნის, როგორც დასაქმებაში, ასევე საზოგადოებაში ინტეგრაციისას. საკითხი უფრო პრობლემური ხდება, როდესაც თემა ეხება ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმებას კერძო და სახელმწიფო სექტორში.

სამუშაო ადგილების დეფიციტს თან ახლავს საქართველოში ყოფილი პატიმრების სტიგმატიზაციის ფართოდ გავრცელებული პრაქტიკა, ხოლო როდესაც ამ ორ ფაქტორს, კიდევ ერთი უმნიშვნელოვანესი მოცემულობა ყოფილი ქალი პატიმრის სტატუსი ემატება დასაქმების შანსი და პერსპექტივა უკიდურესად მცირდება.

საქართველოში გარდა აღნიშნული ფაქტორებისა დასაქმების პროცესზე ზეგავლენის მატარებელია შრომის გენდერული სეგრეგაცია და დასაქმების სქესობრივი ნიშნით დისკრიმინაცია, რაც გულისხმობს, რომ ამა თუ იმ სამუშაოზე კომპეტენციისა და განათლების, გამოცდილების კრიტერიუმებზე პრევალირებს ადამინების სქესობრივი, გენდერული კუთვნილება.¹⁰ ასევე, გასათვალისწინებელია დასაქმების სფერო და დაწინაურების პერსპექტივა.

როგორც ცნობილია „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-17 მუხლის თანახმად, საჯარო სამსახურში არ მიიღება პირი, თუ იგი ნასამართლევი განზრახ ჩადენილი დანაშაულისათვის და მოხსნილი არა აქვს ნასამართლეობა.¹¹ როგორც ვხედავთ, მათ არ შეუძლიათ საჯარო სექტორში მუშაობა, რითიც უფრო რთულდება ყოფილი პატიმრების დასაქმება.

⁹სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს სისტემის სტატისტიკის წლიური ანგარიში, პენიტენციური სისტემიდან გასვლა, 2015, 22.

¹⁰კადავიჩი, ირენ, რესკინი, ბარბარა, ქალები და მამაკაცები სამსახურში, 2007, 109.

¹¹საქართველოს კანონის საჯარო სამსახურის შესახებ, თავი 2, მუხლი 17.

მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს როლი ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმებაში. საქართველოში დღეს ფუნქციონირებს ორი პროგრამა, რომელიც ხელს უწყობს ყოფილი პატიმრების დასაქმებას. იუსტიციის სამინისტროს დანაშაულის პრევენციისა და ინოვაციური პროგრამების ცენტრმა ყოფილი მსჯავრდებულების რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციის პროცესი დაიწყო 2013 წელს, ცენტრი წინასწარ გეგმავს საზოგადოებაში მათი რეინტეგრაციის პროცესს. ყოფილი მსჯავრდებულების რეაბილიტაციის პროექტის მიზანია იმ ახალგაზრდებზე ზრუნვა, რომლებიც ერთხელ უკვე მოხვდნენ საპატიმროში. პროგრამა მიზნად ისახავს ყოფილი პატიმრის სასჯელაღსრულებით დაწესებულებაში ხელახალი მოხვედრის ალბათობის შემცირებას. დანაშაულის პრევენცია კი საზოგადოებაში დაცულობის, უსაფრთხოების განცდის შენარჩუნებას უწყობს ხელს.¹²

ასევე, მეორე პროგრამა ხორციელდება სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის და განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროებს შორის დადებული ხელშეკრულებით, რომლის მეშვეობითაც ქალი მსჯავრდებულები ჩართულნი არიან პროფესიული კოლეჯების კურსებში, იღებენ ფსიქო-სოციალურ მომსახურებას და დასაქმების ხელშეწყობას.¹³

თემა - ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმება კერძო და სახელმწიფო სექტორში აქტუალური და პრობლემური საკითხია, რომელიც არ არის ჯერ შესწავლილი და საჭიროებს კვლევას.

¹²<http://prevention.gov.ge/page/4/geo> დანაშაულის პრევენციის ცენტრი.

¹³<http://www.moc.gov.ge/ka/zrunva-qalebze/msjavrdebul-galtha-reabilitacia> სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო.

1.1 სოციოლოგიური კვლევის მიზანი, ამოცანა, ჰიპოთეზა

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის 2017 წლის მონაცემების მიხედვით დასაქმებული პირების 83,4% მუშაობს კერძო სექტორში, ხოლო 16,6% - სახელმწიფო სექტორში.¹⁴ ჩვენს კვლევაში მნიშვნელოვანია აღნიშნული სექტორების არსებობა, გვინტერესებს თუ როგორი დამოკიდებულება აქვს კერძო და სახელმწიფო სექტორების წარმომადგენლებს ნაკლებად მძიმე დანშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმებაზე.

კვლევითი ნაშრომის მიზანია, ნაკლებად მძიმე დანშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების პრობლემების იდენტიფიცირება კერძო და სახელმწიფო სექტორში დასაქმებისას, პრობლემების გამომწვევი მიზეზების დადგენა, დამსაქმებლის დამოკიდებულებისა და სახელმწიფოს როლის შესწავლა ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმებისას.

ამგვარად, საკვლევი ამოცანებია:

- სასჯელადსრულების დაწესებულების დატოვების შემდეგ მიზანია ნაკლებად მძიმე დანშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების ცხოვრებაში წარმოქმნილი პრობლემების შესწავლა;
- კერძო და სახელმწიფო სექტორში ნაკლებად მძიმე დანშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმებისას წარმოქმნილი წინააღმდეგობების შესწავლა;
- სახელმწიფოს როლი ნაკლებად მძიმე დანშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმებაში.

¹⁴http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=145&lang=geo საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ბიურო, დასაქმებულთა განაწილება ინსტიტუციური სექტორების მიხედვით, 2007-2017.

შესაბამისად, კვლევის ჰიპოთეზაა: სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული პროგრამები არაეფექტურია ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმებისას კერძო და სახელმწიფო სექტორში დამსაქმებლის მხრიდან ხდება მათი დისკრიმინაცია გენდერული ნიშნით, სტიგმატიზაცია ყოფილი პატიმრის სტატუსის გამო, რაც ხელს უშლის მათი დასაქმებისა და რესოციალიზაციის პროცესს.

2. თეორიული ჩარჩო

2.1 სოციოლოგიური კვლევის მეთოდოლოგია

სამაგისტრო კვლევითი ნაშრომი დაფუძნებულია თეორიული მასალის შესწავლასა და ემპირიული მონაცემების შეგროვებაზე. სოციოლოგიური კვლევა ეყრდნობა თვისებრივი კვლევის მეთოდებს, შესასწავლი საგნის სიღრმისეულ შესწავლას და ანალიზს. შესწავლის შემდეგ მოხდება ძირითადი პრობლემების განსაზღვრა.

ემპირიული მონაცემების მოპოვება განხორციელდა სიღრმისეული ინტერვიუს მეთოდით. ემპირიული სოციოლოგიური კვლევის ინსტრუმენტი არასტრუქტურირებული სოციოლოგიური კითხვარი, რომელიც დაყოფილია თემატურ ბლოკებად სამი სამიზნე ჯგუფის სპეციფიკის გათვალისწინებით.

კვლევაში მონაწილეობა მიიღო 16-მა რესპონდენტმა, მათგან 7 იყო ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალი, რომელთა ასაკიც მიეკუთვნება 35-55 წლის კატეგორიას, 1 საჯარო სკოლის 4 მასწავლებელი და 5 პირი კერძო სექტორიდან.

ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენის დროს, დამნაშავე ისჯება 5 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით¹⁵ და ვფიქრობ, რომ ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილ პატიმარ ქალს აქვს უფრო მეტი შანსი დასაქმდეს ჩვენს საზოგადოებაში უფრო

¹⁵თეზელიშვილი, სოლომონ, იურიდიული ენციკლოპედია, დანაშაულის კატეგორიები, 2008, 191.

მარტივად, ვიდრე მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩამდენი. 35-55 ასაკის კატეგორიის ქალბატონები უფრო ადვილად დასაქმდებიან, ვიდრე მათზე ასაკოვნები, ისინი არიან შრომისუნარიანები, ჰყავთ შვილები და მოხუცი მშობლები, რომელთა წინაშეც ვალდებულებები გააჩნიათ.

გამომდინარე იქედან, რომ კვლევა ეხება ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმებას სახელმწიფო და კერძო სექტორში, სახელმწიფო სექტორიდან ვინტერესდებით მხოლოდ საჯარო სკოლებში არსებული სიტუაციით, რადგან გავიგოთ როგორი დამოკიდებულება აქვთ მასწავლებლებს ყოფილი ქალი პატიმრების დასაქმებაზე სკოლაში მასწავლებლის პოზიციაზე. კერძო სექტორიდან კი შევარჩიე სამკერვალოსა და მაღაზიების ხელმძღვანელები, რომლებიც ასაქმებენ მკერავისა და გამყიდველის პოზიციაზე პირებს. ვფიქრობთ, შედარებით დაბალი თანამდებობებია, რომელზეც ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილ პატიმარ ქალებს უფრო შეუძლიათ დასაქმება და ჩვენს ქვეყანაში ეს პოზიციები მიჩნეულია, როგორც „ქალურ“ სამუშაოებად.

- დაცული იყო კონფიდენციალობა.
- ინტერვიუების ხანგრძლივობა შეადგენდა 35 წუთს.
- ინტერვიუები ჩატარდა 2018 წლის ნოემბერში.

2.2 თეორიული დისკურსის ინტერპრეტაცია

პიროვნება, რომელიც აღმოჩნდება ტოტალურ ინსტიტუტში, როგორცაა ციხე, სადაც მკაცრად განსაზღვრულ რეჟიმში ხანგრძლივად ცხოვრობს მსჯავრდებული ფართო

საზოგადოებისაგან იზოლირებული,¹⁶ იწყება მისი დესოციალიზაცია, რაც გულისხმობს „თვით-იმიჯისა და ღირებულებების დაკარგვის პროცესს, რომელსაც ჩვეულებრივ თან მოსდევს ღირებულებებისა და თვით-აღქმის განსხვავებულ სისტემაში რესოციალიზაცია“. რესოციალიზაცია კი არის „ნორმებისა და ღირებულებების ახალი წყების გათავისება, რომელიც სრულიად განსხვავებულია აქამდე ჩვენთვის არსებული ნორმებისა და ღირებულებებისგან“.¹⁷

სასჯელადსრულების დაწესებულებაში მყოფი პირი, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ გადის დესოციალიზაციის და რესოციალიზაციის პროცესს ციხეში, დანაშაულის მოხდის შემდგომ კი იწყება მისთვის ახალი ცხოვრება და რესოციალიზაცია საზოგადოებაში, ხელახალი სოციალიზაცია ანუ ინდივიდი ითვისებს სოციალურ ნორმებს, კანონებს, ქცევებსა და ღირებულებებს. სოციალიზაცია აქტიური პროცესია. სოციალიზაციის თეორიის წარმომადგენლები არიან: გ. ტარდი, ტ. პარსონსი, ჯ. მიდი და სხვები. ტარდის მტკიცებით, სოციალიზაციის შესაძლებლობა დაკავშირებულია მიბამვასთან. პარსონსმა გაიგო, როგორც სოციალურ რეალობაში ინდივიდის ინტეგრაცია. მიდთან პიროვნების სოციალიზაცია სხვათა როლების ათვისების შედეგად ხდება.¹⁸

მაგრამ დღევანდელ ქართულ საზოგადოებაში ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების ხელახალი სოციალიზაციის პროცესი არც თუ ისე წარმატებულად მიმდინარეობს. ყოფილი პატიმარი ქალების რესოციალიზაციასა და დასაქმებას ხელს უშლის სტიგმის არსებობა ნასამართლეობის სტატუსის გამო, დისკრიმინაცია და სეგრეგაცია სქესის ნიშნის მიხედვით.

¹⁶კალჭუნი, ქრეგ, ლაითი, დონალდ, კელერი, სუზენ, სოციოლოგია, სოციალიზაცია ზრდასრულ ასაკში, დესოციალიზაცია და რესოციალიზაცია, 2008, 228-229.

¹⁷კალჭუნი, ქრეგ, ლაითი, დონალდ, კელერი, სუზენ, სოციოლოგია, სოციალიზაცია ზრდასრულ ასაკში, დესოციალიზაცია და რესოციალიზაცია, 2008, 234.

¹⁸სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი, სოციალურ და პოლიტიკურ ტერმინთა ლექსიკონი-ცნობარი, 2004, 278.

ადამიანისათვის ან ჯგუფისათვის დამახასიათებელი რომელიმე ნაკლსა თუ მანკიერებას სტიგმა ეწოდება. ირგვლივ მყოფთაგან სტიგმატიზებული ადამიანები განიცდიან დასჯას, დამცირებას, გარიყვას.¹⁹ ნეგატიური ნიშანი, რომელიც პიროვნების ღრმა დისკრედიტაციას იწვევს, გამოარჩევს მას საზოგადოებისგან, პიროვნულ გაუფასურებას იწვევს და ისე ამცირებს მას სხვების თვალში, რომ სრულფასოვანი პიროვნების ნაცვლად, არასრულფასოვან, შელახულ და „ბინძურ“ ინდივიდად გამოიყურება. სტიგმა ადამიანს სხვა „ნორმალურ“ ადამიანზე ნაკლები ღირებულების მქონედ აქცევს. სტიგმატიზირებული პიროვნებები მთლიანობაშეღებულ, კომპრომისულ და, ზოგ შემთხვევაში, სრულფასოვან პიროვნებაზე დაბლა მდგომ ადამიანებად მიიჩნევიან.²⁰ სტიგმა შეიძლება იყოს სხეულებრივი ნიშანი, როგორცაა ფიზიკური სიმახინჯე ანდა, ისეთი სოციალური მახასიათებლები, როგორცაა ინდივიდის კრიმინალური რეპუტაცია. საზოგადოება არასწორედ აფასებს სტიგმატი ადამიანის შესაძლებლობებს. მაგალითად, ითვლება, რომ დამნაშავეები მხოლოდ კითხულობენ იაფყდიან დეტექტურ რომანებს. თუ ისინი კითხულობენ ლორენ დურენის წიგნებს, მაშინ მათ უჩვეულო პიროვნებებად თვლიან.²¹

გოფმანის მთავარი სათქმელი არის, რომ ყველა ადამიანი ამა თუ იმ დროსა და მდგომარეობაში რაღაც ხარისხით სტიგმატიზირებულია. ის განიხილავდა ორ სფეროს შორის დპირისპირებას 1. რაც უნდა იყოს ადამიანი, „ფაქტიური სოციალური იდენტობა“ და 2. როგორც მას საკუთარი თავი წარმოუდგენია „რეალურ სოციალური იდენტურობა“. თუ ადამიანს ამ ორ სფეროს შორის განხეთქილება აქვს, მაშინ „არლიყი“ აკრია.²² არსებობს დისკრედიტირებული და დისკრედიტირებადი სტიგმა. დისკრედიტირებული სტიგმის შემთხვევაში, ყველასთვის ცნობილია ან ცხადია განსხვავებები (ფიზიკური ნაკლის შემთხვევაში), რაც წარმოქმნის პრობლემებს: ზეწოლა, კონტროლი საზოგადოებისგან, ადამიანებისთვის სირთულეები ცნობილია.

¹⁹სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი, სოციალურ და პოლიტიკურ ტერმინთა ლექსიკონი-ცნობარი, 2004, 290-291.

²⁰GOFFMAN ERVING, STIGMA NOTES ON THE MANAGEMENT OF SPOILED IDENTITY, 1963, 3.

²¹GOFFMAN ERVING, STIGMA NOTES ON THE MANAGEMENT OF SPOILED IDENTITY, 1963, 6.

²²GOFFMAN ERVING, STIGMA NOTES ON THE MANAGEMENT OF SPOILED IDENTITY, 1963, 2-3.

დისკრედიტირებადის დროს განსხვავებები უცნობია ან არ შეიგრძნება მათ მიერ (მაგ., პირი, რომელიც პროსტიტუციას ეწევა), პრობლემას აქ წარმოადგენს ინფორმაციის მართვა, რომ საზოგადოებისათვის უცნობი დარჩეს მათი სირთულეები.²³

ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების სტიგმატიზაცია ხდება სოციალური მახასიათებლის მიხედვით, რაც იწვევს ჩვენი საზოგადოებისგან უარყოფით დამოკიდებულებას, ხდება ყოფილი ქალი პატიმრების დამცირება, იზოლაცია. სასჯელაღსრულების დაწესებულების დატოვების შემდგომ ზოგიერთი ყოფილი მსჯავრდებული გარკვეული პერიოდის განმავლობაში ახერხებს ინფორმაციის შენახვას ნასამრთლეობის შესახებ, მაგრამ დროთა განმავლობაში საზოგადოების ნაწილი იღებს ინფორმაციას, რომ ეს პიროვნება არის ყოფილი მსჯავრდებული, ამ წუთიდან კი წარმოიქმნება დისკრედიტირებული სტიგმა, რაც წარმოქმნის სირთულეებს.

რობერტ მერტონმა დისკრიმინაცია შემდეგნაირად განმარტა: „დისკრიმინაცია ფუნქციურად არარელევანტურ მახასიათებელზე ყურადღების გამახვილებაა ისე, თითქოს ისინი რელევანტური იყვნენ“.²⁴

სწორედ, ნაშრომში საუბარია დასაქმებლის მხრიდან სქესის ნიშნის მიხედვით დისკრიმინაციაზე, რომლის დროსაც ყოფილ პატიმარ ქალს არ შეუძლია დასაქმდეს ამა თუ იმ სამუშაოზე მიუხედავად იმისა, რომ გააჩნია ყველა ის თვისება, რაც საჭიროა ამ სამუშაოს შესასრულებლად.

სქესის ნიშნის მიხედვით დისკრიმინაცია არა მხოლოდ აფერხებს ყოფილი ქალი პატიმრების რესოციალიზაციისა და დასაქმების პროცესს, არამედ მოიცავს სქესობრივ სეგრეგაციასაც. „დასაქმებისას არსებული სქესობრივი სეგრეგაცია გულისხმობს ქალისა და მამაკაცის გადანაწილებას სხვადასხვა ტიპის პროფესიებში, სამსახურებსა და სამუშაო ადგილებზე“. სქესობრივ სეგრეგაციას კი უარყოფითი შედეგები მოაქვს

²³სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი, სოციალურ და პოლიტიკურ ტერმინთა ლექსიკონი -ცნობარი, 2004, 290-291.

²⁴პადავიჩი, ირენ, რესკინი, ბარბარა, ქალები და მამაკაცები სამსახურში, 2007, 94.

მდედრობითი სქესის წარმომადგენელთათვის: როგორც წესი ქალები მამაკაცებთან შედარებით დაბალ სამსახურეობრივ პოზიციას იკავებენ, აქვთ ნაკლები ძალაუფლება, ანაზღაურება.²⁵

2.3 სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვა

საქართველოში მცირეა ლიტერატურა, რომელშიც საუბარია ყოფილი პატიმრის დასაქმების შესახებ კერძო და სახელმწიფო სექტორში. ჟურნალ „ლიბერალის“ 2014 წლის აგვისტო - სექტემბრის N 154-ში დაბეჭდილია სტატია, სადაც საუბარია ყოფილი პატიმრების დასაქმების შესახებ კერძო და სახელმწიფო სექტორში, ინტერვიუ ჩაწერილია ახალგაზრდა ყოფილ პატიმარ მამაკაცთან, რომელიც ეძებს სამუშაოს და არ ეთაკილება არცერთ პოზიციაზე მუშაობა, მაგრამ ამჟამად უმუშევარია. ასევე, სტატიაში არის ინტერვიუ აფთიაქის და ბანკის ხელმძღვანელთან, რომლებიც აცხადებენ, რომ ყოფილი პატიმრის დასაქმებისას გაითვალისწინებენ თუ რა მიზეზის გამო იხდიდა სასჯელს და რა პოზიციაზე სურს დასაქმდეს ნასამართლევ პიროვნებას, მაგრამ ინტერვიუში ამბობენ, რომ თუ დადგებიან არჩევანის წინაშე არანასამართლევ და ნასამართლევ პირს შორის, უპირატესობას არანასამართლევს მიანიჭებენ. სტატიაში საუბარია სტიგმასა და დისკრიმინაციის შესახებ, რომელიც გამოწვეულია კრიმინალური წარსულის გამო, სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული პროგრამებისა და მათი მიზნების შესახებ. ბოლოს, დასკვნის სახით მოცემულია, რომ არა მარტო სახელმწიფომ უნდა იზრუნოს ყოფილი პატიმრების რესოციალიზაციის პროცესზე, არამედ საზოგადოებამ უნდა გამოიჩინოს სოციალური პასუხისმგებლობა მათ წინაშე, ნდობა და დახმარების ხელი უნდა გაუწოდოს ყოფილ პატიმარს.²⁶

არასამთავრობო ორგანიზაციებმა: სიდამ, საქართველოს ფერმერთა ასოციაციამ და

²⁵ პადავიჩი, ირენ, რესკინი, ბარბარა, ქალები დამამაკაცებისამსახურში, 2007, 107.

²⁶ ღვედაშვილი, ქეთევან, ნასამართლეობა=უმუშევრობას? 2014, 52-55.

DDV International წარმოადგინეს 2018 წლის 13 ივლისს კვლევის შედეგები, რომელიც კანონთან კონფლიქტში მყოფი პირების პროფესიული განათლებისა და დასაქმების პროგრამების ეფექტიანობას ეხება.²⁷ აღნიშნულია ნაშრომში, რომ რესოციალიზაციისა და საზოგადოებაში რეინტეგრაცია რთული, ხანგრძლივი პროცესია, რომელიც წარმატებით განხორციელდება თუ გათვალისწინებული იქნება შემდეგი ფაქტორები: სარეაბილიტაციო პროგრამების ხელმისაწვდომობა, მიმღებლობა საზოგადოების მხრიდან, არადისკრიმინაციული დამოკიდებულებების არ არსებობა.²⁸ ზოგადად დაბალია საგანმანათლებლო და სარეაბილიტაციო პროგრამებში ბენეფიციართა ჩართვის მოტივაცია, რაც განპირობებულია მათი პიროვნული დამოკიდებულებით სასწავლო პროცესისადმი, საზოგადოებისადმი უნდობლობით და, ასევე შესაძლოა ვერ ხედავდეს მიღებული ცოდნის გამოყენების შესაძლებლობას და მინიმალურად აფასებდეს შემდგომი დასაქმების პერსპექტივას. კვლევის ფარგლებში საუბარია, რომ მათი დაბალი მოლოდინები დასაქმებასთან მიმართებით, საფუძველს მოკლებული ხშირად არ არის, რადგან საზოგადოებაში არსებული სტიგმა, დამსაქმებლების დამოკიდებულება ნასამართლეობის მქონე პირებისადმი, ართულებს კანონთან კონფლიქტში მყოფი პირების სამსახურში მიღებას და/ან მათ მიერ დაკავებული პოზიციების შენარჩუნებას.²⁹

ხელმისაწვდომი აღმოჩნდა ასევე, ინგლისურ ენაზე შესრულებული ნამუშევრები ყოფილი პატიმრის დასაქმების შესახებ.

²⁷ http://www.cso.ge/view.php?type=research_reports&slug=kanontan-konfliqtshi-myof-pirtatvis-arsebuli-saganmanatleblo-da-dasaqmebis-programebis-analizi&fbclid=IwAR11HujR18vBt5011OBHnadHJLUxWiMBOIYNp8wNt8jnXL8u6bikKcsAAww

სამოქალაქო საზოგადოების პორტალი, კანონთან კონფლიქტში მყოფ პირთათვის არსებული საგანმანათლებლო და დასაქმების პროგრამების ანალიზი.

²⁸ იქვე.

²⁹ იქვე.

კალიფორნიის უნივერსიტეტის პროფესორი, სტივენ რაფაელი საუბრობს ყოფილი პატიმრების დასაქმების პერსპექტივებზე. ყოფილი მსჯავრდებულები ხშირად განიცდიან სტიგმატიზაციას შრომის ბაზარზე მათი დანაშაულებრივი ისტორიის გამო, დიდ სირთულეებს ხვდებიან ისინი სამუშაოს ძებნის პროცესში. საზოგადოებას მიაჩნია, რომ წარმატებული რეინტეგრაციის დროს ყოფილი პატიმრები სირთულეებს წააწყდებიან. მნიშვნელოვანია გაუმჯობესდეს ნასამართლევი პირებისა და მათი ოჯახების გარემო. დასაქმებაში, ტრენინგებში, სოციალური მომსახურებასა და სხვა სახის დახმარებაში საჭიროა ჩაიდოს ინვესტიცია. ყოფილმა პატიმარმა უნდა გადაინაცვლოს პროდუქტიული და სტაბილური ცხოვრებისაკენ, შეამციროს სიღარიბე, რითიც თავიდან აიცილებს დანაშაულებრივ საქმიანობას.³⁰

შოუნ ფლოვერის ნაშრომი „დასაქმება და ქალი პატიმარი“ დაფუძნებულია ემპირულ კვლევაზე, რომელიც აღწერს ამერიკის შეერთებულ შტატებში არსებულ სიტუაციას. რეინტეგრაციის პროცესის დროს ქალი და მამაკაცი ბევრი გამოწვევის წინაშე დგას, სტიგმა მათი კრიმინალური ისტორიის გამო, დასაქმების პრობლემა და შესაბამისი უნარ-ჩვევების არ ქონა. არსებობს კონკურენცია, რაც მათ დასაქმების შანსს ამცირებს. უმრავლესობა ქალი დამნაშავეები არიან ეკონომიკურად მარგინალურნი, როდესაც ისინი გარკვეული პერიოდის შემდგომ უბრუნდებიან საზოგადოებას დგანან მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე. ეს გამოწვევები ხელს უშლის ქალებს მოიპოვონ ძალისხმევა, შეინარჩუნონ სამუშაო. ქალები მუშაობენ ნაკლები საათი, ვიდრე მამაკაცები და ხშირად დასაქმებულნი არიან არამუდმივ, დაბალი დონის, შემოსავლის პოზიციაზე და მცირე შანსი აქვთ დაწინაურების. ხშირად დამსაქმებლები არიან თავს, რომ აიყვანონ ყოფილი დამნაშავე სამუშაოდ, რადგან ისინი გრძნობენ შიშს, რისკს, უნდობლობას მათ მიმართ. მიუხედავად იმისა, რომ 1964 წლიდან სამოქალაქო უფლებების აქტი კრძალავს დამსაქმებლის მხრიდან უარის თქმას, მხოლოდ ნასამართლეობის გამო, ბევრი გამონაკლისი არსებობს. არსებობს დარგები, სადაც იკრძალება ყოფილი დამნაშავეის დასაქმება მაგალითად, სამედიცინო და პირადი

³⁰Steven Raphael, The employment prospects of ex-offenders, University of California, Berkeley.

მომსახურების სფეროებში (კოსმეტოლოგია, ძიძა). ეს შეზღუდვები განსაკუთრებით მოქმედებს უარყოფითად ქალი პტიმრების დასაქმებაზე. ყოფილ ქალ პტიმრებს აქვთ მცირე ცოდნა და გამოცდილება, ძირითადად ისინი საქმდებოდნენ მოვლისა და მომსახურების სფეროში, მაგრამ ახლა შეზღუდვებია. ნასამართლეობა არის ხშირად ბარიერი ნაყოფიერი დასაქმების. ქალები, რომლებიც არ არიან ფინანსურად დამოუკიდებლები უფრო სავარაუდოა, რომ გააგრძელონ ციკლი რეციდივის.³¹

პატრიცია ობრიენი თავის ნაშრომში „ყოფილი ქალი პტიმრების დასაქმებისას ბარიერის შემცირებაში“ წერს, რომ დარღვევები და ახალი დანაშაული ხდება ხშირად იმის გამო, რომ პტიმრებს არ გააჩნიათ რეინტეგრაციის უნარი და არ იციან თუ როგორ უნდა მოერგოს საზოგადოებას. ბევრი ვერ საქმდება არა მხოლოდ იმის გამო, რომ არ გააჩნიათ მუშაობის უნარ-ჩვევები, არამედ სოციალური სტიგმის გამო, რომელიც მათ კრიმინალურ ისტორიას ეხება. ადამინებს, რომლებსაც უჭირთ ინტეგრაციის პროცესი მაღალია რისკი, რომ ისინი კვლავ ჩაიდნენ დანაშაულს.³²

3. ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პტიმარი ქალების პრობლემები

ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პტიმარი ქალების პრობლემების შესწავლის მიზნით, სიღრმისეული ინტერვიუს მეშვეობით გამოიკითხა 7 ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პტიმარი ქალი, რომელთა წლოვანება მიეკუთვნება 35 წლიდან - 55 წლამდე ასაკის კატეგორიას. 2 წელზე მეტია, რაც თითოეულმა მათგანმა სასჯელადსრულების დაწესებულება დატოვა. განათლების მიღწეული დონე 4 რესპონდენტებისთვის არის საშუალო, 1-ს აქვს პროფესიული განათლება, ხოლო 2

³¹Flower, Shawn M., Employment and Female Offenders: An Update of the Empirical Research, U.S. Department of Justice, November 2010.

³²O'Brien, Patricia, Reducing Barriers to Employment for Women Ex-Offenders, University of Illinois, Chicago, June 2002.

მათგანს უმაღლესი აქვთ დამთავრებული.

რესპონდენტები აღნიშნავენ, რომ სასჯელაღსრულების დაწესებულების დატოვების შემდგომ უამრავ პრობლემებს ხვდებიან დღესაც მიუხედავად იმისა, რომ წლებია, რაც მოიხადეს სასჯელი. ისინი საუბრობენ, რომ საზოგადოებას აქვს მათდამი უარყოფითი დამოკიდებულება, გრძნობენ უნდობლობას, გაუცხოებას, იზოლირებას, არამხოლოდ ნაცნობებისგან, არამედ ახლობლებისგან, ოჯახის წევრებისაგან. ინტერვიუში გამოიკვეთა ასევე, პრობლემები დასაქმების შესახებ. ეს ყოველივე კი მათი ნასამართლეობის გამო იჩენს თავს.

„პირველ რიგში, რაც ყველაზე საშინელებაა საზოგადოებისგან ვგრძნობ უარყოფით დამოკიდებულებას, აღმაცერად მიყურებენ, როდესაც გაიგებენ, რომ ყოფილი პატიმარი ვარ არა მარტო უცხოები, არამედ ჩემი ნათესავებიც კი. ხალხი არ მენდობა. მეგონა ცხოვრებას თავიდან დავიწყებდი, მაგრამ ვერა საზოგადოების მზერა სულ მახსენებს, რომ ერთ დროს დანაშაული ჩავიდინე. არადა ამ დანაშაულისთვის სასჯელი მოვიხადე, მაგრამ ეს საკმარისი არ აღმოჩნდა ჩემი დასჯა დღესაც გრძელდება. პრობლემები მაქვს ასევე სამუშაოსთანაც დაკავშირებითაც. ეს ყველაფერი რა თქმა უნდა, გამოწვეულია ჩემი ნასამართლეობით“. (გვანცა, 3 წელია თავისუფალია.)

„პირველი პრობლემა, რაც ციხიდან გამოსვლის შემდეგ გხვდება არის საზოგადოების მიუღებლობა. ჩემთან ურთიერთობა არ უნდოდათ. მეორე პრობლემა, რაც ჩემთვის მტკივნეული იყო, ეს არის ჩემს შვილთან ურთიერთობა. სამსახურის მოძებნა ძალიან რთული იყო, ჩვენს ქვეყანაში გაუსამართლებელი არავის უნდა და ნასამართლები მითუმეტეს. პრობლემებს და დაბრკოლებებს ყოველ ფეხის ნაბიჯზე ვხვდები“. (თამარი, 4 წელია თავისუფალია.)

„ყველა ეჭვის თვალით მიყურებდა. ჩემი ეშინოდათ და არავის უნდოდა ჩემთან ურთიერთობა. ყელას უჭირდა ჩემს მდგომარეობაში შესვლა“. (ნათია, 4 წელია თავისუფალია)

„როდესაც სამსახურს ვეძებდი, კეთილგანწყობის მოპოვების მიუხედავად, ყველა უარს აცხადებდა ჩემს დასაქმებაზე მას შემდეგ, რაც იგებდნენ რომ ნასამართლევი ვიყავი“.
(ქეთი, 3 წელია თავისუფალია.)

„საზოგადოებას ჩემს მიმართ ცივი დამოკიდებულება აქვს მიუხედავად იმისა, რომ 3 წელია, რაც ციხე დავტოვე. მაინც ბევრი ადამიანი ცდილობს ჩემგან თავის შორს დაჭერას. ისინი ფიქრობენ, რომ მე არ ვარ სანდო ადამიანი, რადგან მე დავუშვი შეცდომა და აღმოვჩნდი ციხეში“. (ლანა, 3 წელია თავისუფალია.)

ასევე, ისინი საკუთარი თავის სტიგმატიზაციასაც ახდენდნენ და უსვამდნენ ხშირად ხაზს, რომ იყვნენ ყოფილი პატიმრები.

„საზოგადოება ჩვეულებრივად მექცეოდა სანამ არ გაიგებდნენ, რომ ნასამართლევი ვიყავი. ნუ, ეგ ყოველთვის მასეა, რაღაც უნდობლობის გრძნობა უჩბნდება ხალხს და ეს ბუნებრივიცაა, მე ხომ ნასამართლევი ვარ“. (შორენა, 4 წელია თავისუფალია.)

გამოკითხული რესპონდენტების ნაწილი დასაქმებულია კერძო სექტორში, ნაწილი კი უმუშევარია. ზოგიერთს აქვს კერძო მცირე ბიზნესი, ზოგი კი თავიანთი ნაცნობებისა და ნთესავების დახმარების საშუალებით მუშაობენ კერძო სექტორში.

„რავიცი, ამასაც თუ დასაქმება ქვია, ეზოიანი ბინა მაქვს სკოლის წინ და ვყიდი ჩემს გამომცხვარ ლობიანსა და კარტოფილის ღვეზელს“. (გვანცა, 3 წელია თავისუფალია.)

„დღესდღეობით არ ვარ დასაქმებული“. (ლანა, 3 წელია თავისუფალია.)

„დიახ დასაქმებული ვარ, კერძო სექტორში, მაგრამ ეს ნაცნობების წყალობით მოხდა მხოლოდ“. (ანა, 5 წელია თავისუფალია.)

თითოეულ რესპონდენტს არაერთხელ უცდიათ დასაქმება სხვადასხვა პოზიციაზე, მაგრამ დამსაქმებლის მხრიდან ხდებოდა სტიგმატიზაცია ნასამართლეობის სტატუსის გამო, გენდერული ნიშნით დისკრიმინაცია. როდესაც დამსაქმებელი იგებდა მათი ნასამართლეობის შესახებ ავტომატურად ხდებოდა მათი დაბლოკვა. ყოფილი

პატიმრის სტატუსი ხელს უშლის პიროვნებას, რომ იყოს უფრო წარმატებული.

„რა თქმა უნდა მიცდია, მყავს შვილები, მოხუცი მშობლები, რომელსაც ჩემი დახმარება სჭირდებათ, მეხერხება ცომეულის მომზადება და ვცადე დამეწყო რამდენიმე საცხოვრებელი მუშაობა, მაგრამ ამაოდ, ნასამართლეობა ეს არის დიდი ბარიერი. ერთხელ ვიყავი მისული თონეში პურის მცხოვრებელი სჭირდებოდათ, მაგრამ მითხრეს რომ ამ პოზიციითვის კაცი სჭირდებოდათ, კიდევ კარგი ის არ მქონდა ნათქვამი რომ ნასამართლევი ვიყავი, თორემ ალბათ თონეშიც კი არ შემიშვებდნენ“. (გვანცა, 3 წელია თავისუფალი.)

„დიახ, ბევრჯერ ვცადე მუშაობის დაწყება და დღესაც აქტიურად ვცდილობ დავიწყო მუშაობა, თუმცა უშედეგოდ. როდესაც ჩემი ნასამართლეობის შესახებ იგებენ, ყველა უარს მეუბნება“. (ლანა, 3 წელია თავისუფალი.)

„დიდხანს ვცდილობდი ჩემით გამეკაფა გზა, მაგრამ ამაოდ. მახსენდება შემთხვევა, რომ სამსახურში აყვანის ეტაპების გავლის შემდეგ ნასამართლეობა, რომ ნახეს უარი განაცხადეს ჩემთან მუშაობაზე, ეს კერძო სექტორში მოხდა. დღესდღეობით ჩემი დეიდაშვილის მაღაზიაში ვმუშაობ კონსულტანტად“. (ანა, 5 წელია თავისუფალი.)

„რასაკვირველია, ნასამართლეობის სტატუსი რომ არ მქონდეს ჩემზე ბედნიერი ადამიანი არავინ იქნებოდა. ნასამართლეობა ეს იცით როგორი რაღაცაა თითქოს დალი გასვია და ეს დალი ყელში ხელს გიჭერს, გახრჩობს, და სიცოცხლის უფლებას არ გაძლევს“. (გვანცა, 3 წელია თავისუფალი.)

„დარწმუნებული ვარ ვიქნებოდი უფრო წარმატებული, ნასამართლეობის სტატუსი აფერხებს და ხელს უშლის ადამიანის განვითარებას“. (ქეთი, 3 წელია თავისუფალი.)

ყოფილი პატიმრი ქალების აზრით ყოფილ მსჯავრდებულებს გაუჭირდებათ დასაქმება, რადგან ისედაც მაღალია უმუშევართა რიცხვი საქართველოში, მაგრამ ისინი ფიქრობენ, რომ განსაკუთრებით რთულია ნასამართლევი ქალის დასაქმება,

ვიდრე მამაკაცის, რადგან საზოგადოება უფრო განიკითხავს ქალებს, მათთვის წარმოუდგენელია მდებრობითი სქესის წარმომადგენელი პირების ნასამართლეობა. ასევე, მათ მიაჩნიათ, რომ მამაკაცს უფრო შეუძლია დასაქმდეს მეტ პოზიციაზე, ვიდრე ქალს.

„დღეს ჩვენს ქვეყანაში დასაქმების პრობლემა მართლაცაა, ამდენი უმუშევარი ხალხია. რა თქმა უნდა, ყოფილი პატიმარი უფრო ნაკლებად დასაქმდება, მაგრამ ყოფილ პატიმარ კაცებთან შედარებით ყოფილი პატიმარი ქალები უფრო ცუდ დღეში ვართ. საზოგადოებას ნაკლებად უკვირს, როდესაც დამნაშავე კაცია, როცა საქმე ეხება ქალებს აქ გაკვირვება, აღშფოთება მატულობს, ასევე კრიტიკაც ქალებისადმი“. (გვანცა, 3 წელია თავისუფალი.)

„ქართველი ხალხისთვის წარმოუდგენელია ქალის ციხეში ჯდომა და შესაბამისდ უფრო განგვიკითხვენ ვიდრე მამაკაცებს“. (ლანა, 3 წელია თავისუფალი.)

„ყოფილი პატიმარი კაცი იმიტომ, რომ მათ შეუძლიათ თუნდაც მშენებლობაზე მუშაობა, ასევე ტაქსზე და არის კიდევ სხვადასხვა პროფესიები, მეტი ვიდრე ქალებს გვაქვს“. (ანა, 5 წელია თავისუფალი.)

ყოფილი პატიმარი ქალების უმრავლესობას მიაჩნია, რომ კერძო სექტორში უფრო დასაქმდებიან, ვიდრე სახელმწიფო სექტორში. მათ აქვთ უფრო იმის იმედი, რომ ვინმე ნათესავი დაასაქმებთ. კერძო სექტორში უფროა შესაძლებელი ნასამართლეობის დამალვა, ვიდრე სახელმწიფო სექტორში. ყოფილი მსჯავრდებულის დასაქმება კი უარყოფითად აისახება სახელმწიფო სექტორის სახელზე.

„კერძოში, რადგან ზოგი არც ითხოვს ნასამართლეობას და შეგიძლია ეს დამალო კიდევ“. (ანა, 5 წელია თავისუფალი.)

„ზოგადად ყოფილ პტიმარს დასაქმება უჭირს, მაგრამ უფრო შესაძლებელი იქნება კერძო სექტორში, ვინმე ღვთისნიერი ნათესავის ბიზნესში“. (ქეთი, 3 წელია თავისუფალი.)

„რა თქმა უნდა კერძო სექტორში უფრო მეტად. სახელმწიფო სექტორში პირველ რიგში ხდება სრული ინფორმაციის მოპოვება პიროვნებაზე. კერძო სექტორში და დაბალ საფეხურზე, მუშა, დამლაგებელი, ან ასე შემდეგ დასაქმების შანსი არსებობს შედარებით. სახელმწიფო სექტორში სტრუქტურას არ აწყობს და ეს ერთგვარად იმიჯის შელახვაზეც მეტყველებს თუ ნასამართლევა დასაქმებული“. (თამარი, 4 წელია თავისუფალი.)

რაც შეეხება სახელმწიფოს როლზე ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალის დასაქმების შესახებ საუბრისას რესპონდენტებთან აღმოჩნდა, რომ ზოგიერთ მათგანს აქვს ინფორმაცია სასჯელდსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს, იუსტიციის სამინისტროს მიერ განხორციელებული პროგრამების შესახებ. ყოფილ პატიმრებს აქვთ მიღებული მონაწილეობა სასჯელდსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს მიერ განხორციელებულ პროგრამაში, სადაც მათ შეეძლოთ დაუფლებოდნენ სხვადასხვა ხელობას, ისინი აღნიშნავენ კურსების მაღალ ხარისხს, მაგრამ ხაზს უსვამენ, რომ დაწესებულების დატოვების შემდგომ მიღებულ ცოდნას ვერ იყენებენ, არ ხდება მათი დასაქმება. რაც შეეხება იუსტიციის სამინისტროს მიერ განხორციელებულ პროგრამას არცერთ მათგანს არ მიუღია მონაწილეობა მასში, რადგან ჰგონიათ, რომ ეს პროგრამები მნიშვნელოვნად ვერ ცვლიან ყოფილი

მსჯავრდებულის ცხოვრებას.

3.1 კერძო სექტორის დამსაქმებლის დამოკიდებულება ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი ქალი პატიმრების დასაქმებისას

კერძო სექტორიდან ინტერვიუ ჩატარდა 5 რესპონდენტთან, რომელთაგან 3 იყო მაღაზიის მენეჯერი და 2 სამკერვალოს ხელმძღვანელი, არცერთი მათგანი არ იყო ნასამართლელი. ზემო აღნიშნულ დაწესებულებებში არ მუშაობს ყოფილი პატიმრი ქალი. სამკერვალოში დასაქმებულები არიან მხოლოდ მდედრობით სქესის წარმომადგენლები, ხოლო მაღაზიაში ვხვდებით რამდენიმე მამრობითი სქესის თანამშრომელს.

სამკერვალოს ხელმძღვანელებთან საუბრისას თუ რატომ არ არის მათთან დასაქმებული მამრობითი სქესის წარმომადგენელი, ისინი შემდეგნაირად ხსნიან ამ ვითარებას, რომ მომხმარებლისათვის ურო მისაღებია მკერავი ქალი ვიდრე მამაკაცი, შესაბამისად მომხმარებლის სურვილი, კომფორტი სამკერვალოს მეპატრონებისთვის მნიშვნელოვანია. საზოგადოებას მიაჩნია მკერავის პოზიცია „ქალურ სამუშაოდ“, შესაბამისად მათი სტერეოტიპული შეხედულებები გავლენას ახდენს დამსაქმებლის გადაწყვეტილებაზე თუ ვინ დაასაქმოს ვაკანტურ ადგილზე.

გამოკითხული რესპონდენტებიდან უმრავლესობა აღნიშნავს, რომ ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილ პატიმარ ქალს დაასაქმებდა თუ ის იქნებოდა თავისი საქმის სპეციალისტი, მაგრამ ამასთანავე მას მიაქცევდნენ განსაკუთრებულ ყურადღებას, დააკვირდებოდნენ.

„კი რატომაც არა, დავასაქმებდი, თუ მასში დავინახავდი მე იმ პოტენციალს, რაც მაღაზიის უკეთ მუშაობაში დამეხმარება“. (ნინო, მაღაზიის ხელმძღვანელი)

„კი, რატომაც არა, უბრალოდ მე ჯერ მასეთი შემთხვევა არ მქონია. ყველა ადამიანს მოსდის შეცდომა.... შეიძლება მასზე გაორმაგებული დაკვირვება მეწარმოებინა, მაგრამ მხოლოდ იმის გამო, რომ მან წარსულში, რაღაც ჩაიდინა, მხოლოდ ამ ნიშნით არ მოხდებოდა მისი დაბლოკვა“. (მარი, მაღაზიის ხელმძღვანელი)

როგორც რესპონდენტებთან საუბრისას გამოჩნდა დამსაქმებლისთვის მნიშვნელოვანია თუ რისთვის არის ნასამართლევი პიროვნება და რა სიმძიმის დანაშაული აქვს ჩადენილი, ასევე ყურადღებას აქცევენ იმას თუ რამდენად კარგი სპეციალისტია. იყო რესპონდენტი, რომელიც კატეგორიულად უარს აცხადებდა ყოფილი ქალი პატიმრის დასაქმებაზე, მას არ სურდა, რომ შექმნოდა ზედმეტი პრობლემები, რაც ყოფილი პატიმრის დასაქმებას შეიძლება მოყოლოდა.

„ალბათ უფრო არა, ვერ დავასაქმებდი, რადგან ეს არის მაღაზია და კადრებს ფრთხილად ვარჩევთ, რომ არ შექმნას ზედმეტი პრობლემა. მაგ., ქურდობა და ა.შ“. (ელენე, მაღაზიის ხელმძღვანელი)

ერთ-ერთმა რესპონდენტმა განაცხადა, რომ თუ ნკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალი იქნებოდა მისი ნათესავი აუცილებლად მისცემდა მას ახალი ცხოვრების დაწყებისთვის შანსს, მაგრამ უცხო პიროვნებას, რომელიც ნასამართლევი მის მონაცემებს არც კი განიხილავდა. ეს პიროვნება ინტერვიუში აღნიშნავს, რომ ამით ყოფილი პატიმრების უფლებებს არღვევს, ახდენს დისკრიმინაციას, მაგრამ თავს იმართლებს იმით, რომ ეს მისი დაფუძნებული დაწესებულებაა და ვისაც სურს მას დაასაქმებს.

ისინი, ვინც აცხადებდნენ, რომ ყოფილ პატიმარს დაასაქმებდნენ მათ უფრო აქვთ ნდობა ყოფილი მსჯავრდებულების მიმართ, ვიდრე, ვინც წინააღმდეგია მათი დასაქმების. რესპონდენტებს მიაჩნიათ, რომ სასჯელაღსრულების დაწესებულება პატიმრებზე დადებითად მოქმედებს, ამ პერიოდში ისინი იაზრებენ თვინათ

დანაშაულს, აცნობიერებენ იმას თუ რა შედეგებამდე შეიძლება მიიყვანოს არაკანონიერმა ქცევამ. ერთ-ერთი რესპონდენტი ამბობს, რომ ციხე პატიმრებზე ერთის მხრივ დადებითად, მეორეს მხრივ კი უარყოფითად მოქმედებს - პატიმრებს ექმნებათ ფსიქოლოგიური პრობლემები.

„წესით დადებითად უნდა მოქმედებდეს, რადგან ეს პერიოდი ადამიანს შეუძლია ფიქრისთვის და თავისი შეცდომების გაანალიზებისთვის გამოიყენოს. შეხედულებებიც ეცვლება თავისთავად“. (მარი, მალაზიის ხელმძღვანელი)

„თუ გავიხსენებთ იმას თუ როგორი მდგომარეობა იყო ციხეებში, მაშინ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ფსიქოლოგიური პრობლემები ექმნებათ პატიმრებს. ვფიქრობ უარყოფითად მოქმედებს სასჯელალსრულების დაწესებულება პატიმარზე. მაგრამ ვფიქრობ იმასაც, რომ ამ პერიოდში ადამიანი ფიქრობს თავის დანაშაულზე და აცნობიერებს იმას თუ რა შედეგებამდე შეიძლება მიიყვანოს მისმა უარყოფითმა ქცევამ“. (სოფო, სამკერვალოს ხელმძღვანელი)

„ალბათ მოქმედებს, ანალიზს უწევს თავის ნამოქმედარს“. (ნანა, სამკერვალოს ხელმძღვანელი)

რესპონდენტებს მიაჩნიათ, რომ სასჯელის მიზანია პიროვნების უკეთესობისკენ შეცვლა, მათში შიშის გაღვიძება, დანაშაულის გააზრება და მისი შემცირება. სასჯელალსრულების დაწესებულების დატოვების შემდგომ ყოფილი პატიმრი ქალის დასჯა გრძელდება საზოგადოების მხრიდან, ხდება მათი დისკრიმინაცია, იჩენს თავს ეჭვი, უნდობლობა და აგრესია.

„სამწუხაროდ გრძელდება, პატიმრები დისკრიმინაციის მსხვერპლნი ხდებიან საზოგადოების მხრიდან. ყველა ეჭვის თვალით უყურებს და არაა ეს სწორი საქციელი, რადგან არავინ არ ვართ არაფრისგან დაზღვეულები“. (მარი, მალაზიის ხელმძღვანელი)

„კი, რა თქმა უნდა გრძელდება, საზოგადოება ასეთ ადამიანს ეჭვის თვალით უყურებს და ცოტა შიშის განცდა ეუფლებათ“. (ელენე, მალაზიის ხელმძღვანელი)

„კი, მას უნდობლად ექცევიან. ვფიქრობ ნაკლებად სჯერათ ალბათ პატიმრის გამოსწორების და მათში ეს ყოველივე შიშს, აგრესიას, უნდობლობას იწვევს“. (ნინო, მალაზიის ხელმძღვანელი)

„რასაკვირველია გრძელდება, ჩვენ მათ არ ვენდობით, ნასამართლეობის გამო არ ვასაქმებთ, არ ვუწყობთ ხელს, რომ ცხოვრება ხელახლა დაიწყონ“. (სოფო, სამკურვალოს ხელმძღვანელი)

„დასჯა გრძელდება რა თქმა უნდა, იმიტომ რომ უნდობლობის გრძნობა უჩნდება ადამიანს მის მიმართ, ციხეში უბრალოდ არ ხვდებიან“. (ნანა, სამკურვალოს ხელმძღვანელი)

რესპონდენტების უმეტესობას გაუჭირდათ ეთქვათ ჩაიდენს თუ არა ყოფილი პატიმარი ქალი დანაშაულს კიდევ. მაგრამ რესპონდენტების ნაწილმა გაამახვილა ყურადღება გარემოზე, თუ როგორ გარემოში მოხვდებიან ყოფილი მსჯავრდებულები სასჯელაღსრულების დაწესებულების დატოვების შემდგომ მნიშვნელოვანია, როგორ მიიღებს საზოგადოება მათ და როგორ წარიმართება რესოციალიზაციის პროცესი. გარემო პირობებზე და საზოგადოებაზე დამოკიდებული დანაშაულის ხელმეორედ ჩადენა.

„თუ საზოგადოების მხრიდან კვლავ დისკრიმინაციის მსხვერპლნი გახდებიან დიდი ალბათობით კი, რადგან თუ არ მოხდა მათი რესოციალიზაცია. თუ ვერ შეძლეს სამსახურის დაწყება და ჩვეულ, ადამიანურ რიტმში ჩადგომა, შეიძლება საზოგადოების მიმართ აგრესია გაუჩნდეთ და ისევ გაიმეორონ თავიანთი შეცდომა“. (მარი, მალაზიის ხელმძღვანელი)

„არ ვიცი, ვერ გეტყვით, ალბათ გააჩნია რა გარემოში მოხვება საპატიმროს დატოვების შემდეგ ყველაფერი მასზეა დამოკიდებული“. (ნინო, მალაზიის ხელმძღვანელი)

სასჯელაღსრულების დატოვების შემდგომ რესპონდენტების აზრით, ყოფილი მსჯავრდებული ქალების ცხოვრება რთულად წარიმართება, რადგან საზოგადოებას

მათდამი აქვს უნდობლობა, არიან იზოლირებულები, აქვთ პრობლემები ინტეგრაციასა და დასაქმების პროცესში. საზოგადოებას უარყოფითი დამოკიდებულება აქვთ ყოფილი პატიმრის მიმართ რესპონდენტების აზრით და, რაც მთავარია რესპონდენტები თავიან თავს მოიაზრებენ ამ საზოგადოებაში, იციან, რომ დამოკიდებულება უნდა შეიცვალოს ყოფილი მსჯავრდებულის მიმართ და შეუწყონ ხელი რესოციალიზაციის პროცესს. ეს ყველაფერი თითოეულმა მათგანმა კარგად იცის, მაგრამ პრაქტიკაში არცერთი მათგანი არ ანხორციელებს ზემო აღნიშნულს, რადგან არჩევანის წინაშე, როცა დადგებიან ნასამართლევ და არანასამართლევ პიროვნებების დასაქმების თაობაზე, არჩევანს არ აკეთებენ ყოფილ ქალ პატიმარზე.

„არც თუ ისე კარგი დამოკიდებულება აქვს საზოგადოებას, როგორც კი იგებენ, რომ ყოფილი პატიმარია მაშინვე ხდება ის გარიყული. საზოგადოებას ასეთი ადამიანებისთვის განაჩენი აქვს გამოტანილი, მათ ეჭვის თვალით უყურებენ და აღარ ენდობიან. ეს დამოკიდებულება შესაცვლელია, რადგან წარსული შეცდომების გამო არ უნდა ხდებოდეს მათი იზოლირება“. (მარი, მალაზიის ხელმძღვანელი)

„საზოგადოება გულგრილია მათ მიმართ, მე მაგალითად, როგორც მენეჯერი უპირატესობას ვანიჭებ „სანდო“ კადრებს. როცა წინ ვიდევს უამრავი CV და არჩევა გიწევს საუკეთესოსი და მათ შორის არის ყოფილი პატიმარი რა თქმა უნდა მას არ აიყვან უსაფრთხოების მიზნით“. (ელენე, მალაზიის ხელმძღვანელი)

„უნდობელად ექცევა საზოგადოება და მე ვფიქრობ ყველა იმსახერებს კიდევ ერთ შანს და ამგვარად ყოფილ პატიმარსაც უნდა ჰქონდეს ცხოვრების ხელახლა დაწყების შანსი“. (ნინო, მალაზიის ხელმძღვანელი)

„უარყოფითად ვართ მათდამი განწყობილი, უნდა შევიცვალოთ, მათ უნდა მივცეთ შანსი გახდნენ ჩვენი ნაწილნი, რა თქმა უნდა ესე სიტყვებით ლაპარაკი ადვილია მთავარია ვინ რას ვაკეთებთ ამისთვის“. (სოფო, სამკერვალოს ხელმძღვანელი)

3.2 საჯარო სკოლის მასწავლებლების დამოკიდებულება ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი ქალი პატიმრების მასწავლებლის პოზიციაზე დასაქმებისას

გამოკითხული იყო საჯარო სკოლის 4 მასწავლებელი. არცერთი მათგანი არ იყო ნასამართლელი, მუშაობენ მასწავლებლად 15 წელზე მეტია. სკოლაში მუშაობს მხოლოდ ერთი კაცი მასწავლებელი. გამოკითხულ რესპონდენტთა უმრავლესობა აღნიშნავს, რომ კანონით ყოფილ პატიმარ ქალს აქვს უფლება დასაქმდეს სკოლაში მასწავლებლად, მაგრამ ზოგიერთ მათგანი საუბრობს მორალზე, რომელიც არ აძლევს უფლებას ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილ პატიმარ ქალს დასაქმდეს მასწავლებლის პოზიციაზე.

ყოფილ მსჯავრდებულ კოლეგასთან ექნებოდათ ჩვეულებრივი ურთიერთობა, მაგრამ მაინც თავს შორს დაიჭერდნენ მისგან. ერთადერთი რესპონდენტი აღნიშნავს, რომ არ ექნებოდა მისთვის მნიშვნელობა ნასამართლეობას, მთავარია მისთვის, რომ ხასიათით შეეწყოს. გამოკითხულთა ნაწილი დიდ სურვილს ვერ გამოხატავს მათთან ერთად მუშაობის, ამის მიზეზად უნდობლობას აცხადებენ, მოსწავლეების სოციალიზაციის პროცესზე უარყოფითად აისახება, რომ მათი მასწავლებელი ყოფილი მსჯავრდებული იყოს. ნაწილი კი მზაობას გამოხატავს ყოფილ პატიმართან ერთად მუშაობისას, რადგან მას უკვე სასჯელი მოხდილი აქვს დანაშაულისათვის და ამით პატიმრის რესოციალიზაცია მოხდება, რაც ხელს უწყობს დანაშაულის შემცირებას.

„ვისურვებდი-თქო ვერ გეტყვით, ალბათ უფრო არაა, ალბათ იმიტომ, რომ ნდობა მაინც ნაკლები მექნებოდა მის მიმართ... ჩვენ მასწავლებლებს საქმე გვაქვს მომვალი თაობის არზრდასთან, ჩვენ უნდა ჩამოვუყალიბოთ მომავლისთვის სწორი აზროვნება, განათლება და ა.შ ... ჩვენ დიდი ნდობა გვაქვს მშობლების მხრიდან და ის ფაქტი, რომ ყოფილი პატიმარია ნაკლებ ნდობას გამოიწვევს“. (ბიოლოგიის მასწავლებელი, 20 წლის სტაჟით)

„არ აქვს მნიშვნელობა, ის რა ადამიანი არ არის? მან თავისი ქმედებებისთვის მოიხადა სასჯელი“. (ქართული ენის მასწავლებელი, 27 წლის სტაჟით)

*„არ ვისურვებდი, რადგან ეჭვის განცდა მექნებოდა და ბოლომდე ვერ ვენდობოდი“.
(ქიმის მასწავლებელი, 16 წლის სტაჟით)*

„დიახ, ვფიქრობ პატიმრების რესოციალიზაცია ხელს უწყობს ზოგადად დანაშაულის პრევენციას“. (ისტორიის მასწავლებელი, 18 წლის სტაჟით)

რესპონდენტები აღნიშნავენ, რომ მნიშვნელოვანია სკოლაში იყოს უსაფრთხო გარემო. ყოფილი მსჯავრდებული ქალის დასაქმება მასწავლებლის პოზიციაზე ცუდად აისახება სკოლის სახელზე და ამის გამო შესაძლებელია სკოლაში მოსწავლეების რაოდენობა შემცირდეს.

„რადგანაც მე მიმაჩნია, რომ პედაგოგად არ უნდა მუშაობდეს. აქედან გამომდინარე, ბევრი იფიქრებს ასე და რა თქმა უნდა სკოლის სახელზეც იმოქმედებს. მშობლებმაც შეიძლება არ მოიყვანონ სკოლაში ბავშვი მის გამო“. (ქართული ენის მასწავლებელი, 27 წლის სტაჟით)

„კი, რა თქმა უნდა. მე, როგორც მშობელს უნდობლობის განცდა მექნებოდა“. (ქიმის მასწავლებელი, 16 წლის სტაჟით)

რესპონდენტებს მიაჩნიათ, რომ სასჯელადსრულების დაწესებულება პატიმრის ფსიქოლოგიურ მდგომარეობაზე გარკვეულწილად უარყოფითად აისახება.

მასწავლებლებს სასჯელის მიზნად მიაჩნიათ, რომ პატიმარმა უნდა გაიაზროს დანაშაული, მოინანიოს, აღიკვეთოს უარყოფითი ქმედება მისგან, გამოსწორდეს და იყოს სხვებისათვის მაგალითი.

„სასჯელის მიზანია, რომ დამნაშავემ დანაშაული გაითავისოს, აღიკვეთოს უარყოფითი ქმედება ამ ადამიანის მხრიდან და რომ იგი გამოსწორდეს, ცუდი ქმედება არ განავითაროს ისევ. ასევე ეს მაგალითი იქნება სხვებისთვისაც“. (ქართული ენის მასწავლებელი, 27 წლის სტაჟით)

„ადამიანის გამოსწორება და მაგალითი სხვა ადამიანებისთვის, რომ მსგავსი დანაშაული არ ჩაიდინოს“. (ქიმიის მასწავლებელი, 16 წლის სტაჟით)

რესპონდენტებს მიაჩნიათ, რომ საზოგადოება ყოფილი პატიმრის დასჯას კვლავ აგრძელებს გათავისუფლების შემდგომ მიუხედავად იმისა, რომ მან უკვე აგო პასუხი თავის დანაშაულზე. საზოგადოება უცხადებს უნდობლობას მას, თრგუნავს, რიყავს და ამასთანავე ვერ საქმდება.

„კი გრძელდება იმიტომ, რომ საზოგადოება მას არ იღებს, და უჭირს ზოგადად რამის გაკეთება, თუნდაც ელემენტარული სამუშაოს პოვნა“. (ბიოლოგიის მასწავლებელი, 20 წლის სტაჟით)

„რა თქმა უნდა ხდება, ხალხი მაინც ეჭვის თვალით უყურებს პატიმრებს“. (ქიმიის მასწავლებელი, 16 წლის სტაჟით)

„დიახ, ნდობის ნაკლებობიდან გამომდინარე“. (ისტორიის მასწავლებელი, 18 წლის სტაჟით)

მასწავლებლების ნაწილი თავს იკავებს დააფიქსიროს აზრი იმის შესახებ თუ ჩაიდენს კვლავ დანაშაულს ყოფილი პატიმარი ქალი, მაგრამ ნაწილი საუბრობს იმაზე, რომ მნიშვნელოვანია თუ როგორ განვითარდება ყოფილი მსჯავრდებულის რესოციალიზაციის პროცესი და როგორ მიიღებს საზოგადოება მას.

„ხანდახან საზოგადოებისგან გარიყულობა, არანაირი მომავლის გაგარძელების პერსპექტივა, მათ იმედს უკარგავს და უკან დაბრუნების სურვილს უჩენს“. (ბიოლოგიის მასწავლებელი, 20 წლის სტაჟით)

„გააჩნია, რამდენად სწორად განვითარდა მისი რესოციალიზაციის პროცესი“. (ისტორიის მასწავლებელი, 18 წლის სტაჟით)

რესპონდენტების აზრით, ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალის ცხოვრება იქნება სირთულეებით სავსე თუ მას საზოგადოება არ მიიღებს, მოხდება მათი სტიგმატიზაცია, იზოლირება. ერთ-ერთი მასწავლებელი აღნიშნავს, რომ ყოფილ მსჯავრდებულს „ვიღაცამ ხელი უნდა შეუწყოს ინტეგრირებაში“.

„თუკი საზოგადოება მიიღებს, როგორც საჭიროა ისე, ეს მისთვის შვებაა, ხოლო თუ უარყოფენ ეს უარესი ტანჯვა და სასჯელია. ვიღაცამ ხელი უნდა შეუწყოს საზოგადოებაში ინტეგრირებაში“. (ქართული ენის მასწავლებელი, 27 წლის სტაჟით)

„ჩემი აზრით, ასეთ ადამიანს უჭირს საზოგადოებასთან კომუნიკაცია, ურთიერთობა“. (ქიმიის მასწავლებელი, 16 წლის სტაჟით)

„საზოგადოებამ უნდა გაიაზროს მისი წილი მოვალეობა ყოფილი პატიმრის ცხოვრების უზრუნველსაყოფად, რაც თავის მხრივ მარტივს გახდის ცხოვრების ხელახლა დაწყებას დანაშაულებრივი ქმედებებისგან დამოუკიდებლად, რაც

საზოგადოებისთვისაც იქნება ხელშემწყობი, რომ აღარ მოხდეს დანაშაულის ჩადენა“.
(ისტორიის მასწავლებელი, 18 წლის სტაჟით)

რესპონდენტებს მიაჩნიათ, რომ საზოგადოებამ მათდამი დამოკიდებულება უნდა შეცვალოს, ნასამართლევ პირებს უნდა მისცეს საშუალება რესოციალიზაციის, მათ ადგილას უნდა წარმოიდგინონ თავი. ერთ-ერთი მასწავლებელი კი ფიქრობს, რომ საზოგადოებამ მათდამი დამოკიდებულება არ უნდა შეცვალოს, რადგან ლოიალური დამოკიდებულებით შესაძლებელია მოხდეს დანაშაულის წახალისება.

„უმეტესი ნაწილი უარყოფითადაა განწყობილი და აუცილებლად უნდა შეიცვალოს ეს განწყობა, არავინ არვართ დაზღვეული, რომ იგივე არ დაგვემართება. საკუთარი თავი უნდა წარმოვიდგინოთ მათ მდგომარეობაში და ისე განვსაზღვროთ“. (ქართული ენის მასწავლებელი, 27 წლის სტაჟით)

„საზოგადოება ასეთ ადამიანებს ეჭვის თვალით უყურებს, სანდო პირებად აღარ აღიქვამენ. არუნდა შეიცვალოს, რადგან შეიძლება ჩვენი ლოიალური დამოკიდებულებით დანაშაულის წახალისება მოხდეს.“ (ქიმიის მასწავლებელი, 16 წლის სტაჟით)

„ნაწილობრივ უნდა შეიცვალოს, ისე რომ მისცეს საშუალება რესოციალიზაციის. პირველ რიგში სხვა დანაშაულისგან თავის აცილების მიზნით“. (ისტორიის მასწავლებელი, 18 წლის სტაჟით)

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ საკვლევი კატეგორიის ყოფილი პატიმარი ქალები სასჯელადსრულების დაწესებულების დატოვების შემდეგ აწყდებიან პრობლემებს, რომლებიც გამოწვეულია მათი ნასამართლეობის სტატუსის, გენდერული ნიშნით დისკრიმინაციით. ზოგადი უარყოფითი დამოკიდებულება ყოფილი მსჯავრდებულის მიმართ დამსაქმებელზეც ახდენს გავლენას, მათ ნაკლებად აქვთ ნდობა ყოფილი პატიმარი ქალების მიმართ. ამასთანავე არა მხოლოდ საზოგადოების მხრიდან შეინიშნება სტიგმატიზაცია, არამედ ყოფილი მსჯავრდებულები ახდენენ თვით-სტიგმატიზაციასაც.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის 2018 წლის მონაცემებზე დაყრდნობით, საქართველოში ქალების რაოდენობა აღემატება მამაკაცებისას,³³ თუმცა 9248 სრულწლოვანი პატიმრიდან ქალი პატიმრის რაოდენობა 258-ია.³⁴ ფაქტია, რომ საერთო რაოდენობასთან შედარებით, ქალი პატიმრები ბევრად ცოტაა. სავარაუდოდ, მოსახლეობას მნიშვნელოვანწილად უჩნდება სწორედ ამის გამო უფრო უარყოფითი დამოკიდებულება ყოფილი პატიმარი ქალებისადმი, ვიდრე მამაკაცების მიმართ. მსჯავრდებული ქალების რაოდენობა იმდენად მცირეა, რომ საზოგადოება მათ აღიქვამს, როგორც რადიკალურად განსხვავებულ პირებს და შესაბამისად მათ მიმართ უფრო უნდობლობა უყალიბდებათ. ამის გათვალისწინებით, შესაძლებელადღია დავასკვნათ, რომ საზოგადოებისათვის უფრო მიუღებელია ქალის ნასამართლეობა, რაც იწვევს რესოციალიზაციის პროცესის უფრო გართულებას.

მიუხედავად იმისა, რომ კერძო სექტორიდან რესპონდენტები მზაობას გამოხატავდნენ ყოფილი პატიმარ ქალებთან მუშაობისთვის, დამსაქმებელი მაინც უპირატესობას მიანიჭებდა არანასამართლევ პირს. საქართველოს კანონი საჯარო სამსახურის შესახებ ნასამართლევ პიროვნებას არ აძლევს საჯარო სამსახურში დასაქმების უფლებას, მაგრამ

³³ http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=472&lang=geo საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ბიურო, მოსახლეობა.

³⁴ http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=601&lang=geo საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ბიურო, სისხლის სამართლის სტატისტიკა, პატიმართა რიცხოვნობა.

არსებობს პოზიციები, სადაც მათ შეუძლიათ დასაქმება, მაგალითად, სკოლაში მასწავლებლად, მაგრამ როგორც კვლევამ აჩვენა საჯარო სკოლის პედაგოგებს მიზანშეწონილად არ მიაჩნიათ, რომ მსგავს დაწესებულებაში ყოფილმა მსჯავრდებულმა ქალმა იმუშაოს. მათი აზრით, ნასამართლევი პირის დასაქმება სკოლის სახელზე უარყოფითად იმოქმედებს და კითხვის ნიშნებს გააჩენს მოსწავლეების უსაფრთხოებასთან დაკავშირებით.

დამსაქმებლის მხრიდან სამუშაოს გენდერული ნიშნით სეგრეგაციის გამო ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილ პატიმარ ქალებს მიაჩნიათ, რომ დასაქმების შანსი უფრო აქვთ ნასამართლევ მამაკაცებს, ვიდრე მდედრობით სქესის წარმომადგენლებს. როგორც კვლევამ აჩვენა, მომხმარებლების სტრეოტიპული შეხედულებები თუ რომელი პოზიცია რომელი სქესისთვისაა შესაფერისი გავლენას ახდენს დამსაქმებლის გადაწყვეტილებაზე თუ ვინ დაასაქმოს, შესაბამისად ვხვდებით სამუშაოს გენდერული ნიშნით სეგრეგაციას. ასევე, ყოფილი ქალი პატიმრების აზრით, ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილ პატიმარ ქალს უფრო მარტივად შეუძლიათ სამუშაოს პოვნა კერძო სექტორში, ვიდრე სახელმწიფოში, რადგან მათ შეუძლიათ თავიანთი ნათესავების დახმარებით დასაქმდნენ მათ ბიზნესში.

კვლევამ აჩვენა, რომ სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული პროგრამების მეშვეობით ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების ცხოვრება არ შეცვლილა, მათ აქვთ კვლავ რესოციალიზაციისა და დასაქმების პრობლემა. არამხოლოდ სახელმწიფო უნდა იყოს დაინტერესებული მათი საზოგადოებაში ინტეგრაციით, არამედ საზოგადოებაც. მათ უნდა გაიაზრონ თავიანთი წილი პასუხისმგებლობა ყოფილი პატიმრის რესოციალიზაციის პროცესში.

კვლევითი ნაშრომის მიზანი იყო ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი ქალი პატიმრების პრობლემების იდენტიფიცირება კერძო და სახელმწიფო სექტორში დასაქმებისას, პრობლემების გამომწვევი მიზეზების დადგენა, დამსაქმებლის დამოკიდებულებისა და სახელმწიფოს როლის განსაზღვრა, კვლევის შედეგად მიღებული ინფორმაციის გაცნობისა და შეჯამების შემდეგ დადასტურდა ჰიპოთეზა,

რომლის თანახმადაც სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული პროგრამები არაეფექტურია, ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მქონე ყოფილი პატიმარი ქალების დასაქმებისას კერძო და სახელმწიფო სექტორში დამსაქმებლის მხრიდან ხდება მათი დისკრიმინაცია გენდერული ნიშნით, სტიგმატიზაცია ყოფილი პატიმრის სტატუსის გამო, რაც ხელს უშლის მათ დასაქმებისა და რესოციალიზაციის პროცესს.

ბიბლიოგრაფია

- თეზელიშვილი, სოლომონ, იურიდული ენციკლოპედია, დანაშაულის კატეგორიები, 2008
- კალჭუნი, ქრეგ, ლაითი, დონალდ, კელერი, სუზენ, სოციოლოგია, სოციალიზაცია ზრდასრულ ასაკში, დესოციალიზაცია და რესოციალიზაცია, 2008
- პადავიჩი, ირენ, რესკინი, ბარბარა, ქალები და მამაკაცები სამსახურში, 2007
- სასჯელადსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს სისტემის სტატისტიკის წლიური ანგარიში, პენიტენციური სისტემიდან გასვლა, 2015, 22
- საქართველოს კანონი საჯარო სამსახურის შესახებ, თავი 2, მუხლი 17
- სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი, სოციალურ და პოლიტიკურ ტერმინთა ლექსიკონი-ცნობარი, 2004
- ღვედაშვილი, ქეთევან, ნასამართლეობა=უმუშევრობას? 2014
- Goffman Erving, Stigma notes on the management of spoiled, 1963
- Flower, Shawn M., Employment and Female Offenders: An Update of the Empirical Research, U.S. Department of Justice, November 2010
- O'Brien, Patricia, Reducing Barriers to Employment for Women Ex-Offenders, University of Illinois, Chicago, June 2002
- Steven Raphael, The employment prospects of ex-offenders, University of California, Berkeley
- http://www.cso.ge/view.php?type=research_reports&slug=kanontan-konfliqtshi-myof-pirtatvis-arsebuli-saganmanatleblo-da-dasaqmebis-programebis-analizi&fbclid=IwAR11HujR18vBt5011OBHnadHJLUxWiMBOIYNp8wNt8jnXL8u6bikK

csAAww სამოქალაქო საზოგადოების პორტალი, კანონთან კონფლიქტში მყოფ პირთათვის არსებული საგანმანათლებლო და დასაქმების პროგრამების ანალიზი, ბოლო წვდომა 27.01.2019

- http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=145&lang=geo საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ბიურო, დასაქმება და უმუშევრობა,
- http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=145&lang=geo საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ბიურო, 15 წლის და უფროსი ასაკის მოსახლეობის განაწილება ეკონომიკური აქტივობის, ბოლო წვდომა 27.01.2019
- http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=145&lang=geo საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ბიურო, დასაქმება და უმუშევრობა, ბოლო წვდომა 27.01.2019
- http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=601&lang=geo საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ბიურო, სისხლის სამართლის სტატისტიკა, პატიმართა რიცხოვნობა, ბოლო წვდომა 27.01.2019
- http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=145&lang=geo საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ბიურო, დასაქმებულთა განაწილება ინსტიტუციური სექტორების მიხედვით, 2006-2015, ბოლო წვდომა 27.01.2019
- <http://prevention.gov.ge/page/4/geo> დანაშაულის პრევენციის ცენტრი, ბოლო წვდომა 27.01.2019
- <http://www.moc.gov.ge/ka/zrunva-qalebze/msjavrdebul-qaltha-reabilitacia> სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო, ბოლო წვდომა 27.01.2019

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Salome Mushtashvili

Employment of former prisoner women with less serious offences in
public and private sector

MA program – Sociology

Master's thesis is submitted to obtain Master's degree in Social Sciences

Supervisor: Associate Professor Nino Durglishvili

Tbilisi 2019